

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בהיסטוריה א

סמל שאלון 022115

מועד קיץ תשע"ו 2016

הפתרון נכתב על ידי טל דינר ואורית לשם

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

א. הגורמים לצמיחת התנועה הלאומית היהודית המשותפים לתנועה הלאומית היהודית ולתנועות הלאומיות האחרות באירופה, הבאים לידי ביטוי בקטע המקור הם:

- תנועת ההשכלה- עפ"י תנועת ההשכלה, על כל אדם לקחת אחריות על עצמו, להעמיד את עצמו במרכז ולא את האל והכנסייה.

תנועה זו תרמה ללאומיות באירופה בכך שהובילה את החברה לחילוניות ולגישה שבה כל אדם צריך לדאוג לעצמו: "משנחלשה סמכותה של הדת ומשנחשפו היהודים לתפיסת עולם ראציונלית האירופית, העמידה את האדם ואושרו במרכז היקום ומעניקה לו לא רק את הזכות, אלא אף את היכולת והחובה להיאבק למען חרותו, שוויונו וכבוד האדם שלו." כמו שאזרחי אירופה הבינו שעליהם לקחת אחריות על עצמם כך גם הבינו היהודים בעקבות תנועת ההשכלה שעליהם להספיק לחכות למשיח ולהתחיל לדאוג לשיפור מצבם.

- המהפכה הצרפתית- בעקבות תנועת ההשכלה הגיעה המהפכה הצרפתית אשר סיסמתה הייתה חירות, שוויון ואחוה. המודעות לזכויות אדם בסיסיות ולזכותו של כל אדם לחיות בכבוד הובילה להתפרצות המהפכה הצרפתית ולשינוי השלטון בצרפת משלטון שמרני- מלוכני לשלטון ליברלי דמוקרטי. בקטע המקור ניתן לראות את השאיפה "להיאבק למען חרותו, שוויונו, וכבוד האדם". גישה זו הובילה לכך שהיהודים קיבלו אמנציפציה (כתב זכויות) אשר נתנו להם את האפשרות להשתלב בתוך העמים הם חיים. בקטע המקור ניתן לראות צגם גורמים ייחודיים לתנועה הלאומית היהודית, למשל: אכזבה מהאמנציפציה " תהליך זה הוא לנכח אירועים נוספים שהכשילו את הניסיון של השכבה היהודית המשכילה להשתלב בקרב החברה הכוללת שבה היא חיה." גורם נוסף ייחודי לתנועה הלאומית היהודית המופיע בקטע המקור הוא: הפוגרומים שמהם סבלו יהודי רוסיה: " סופות בנגב" – 1882. " סדרת הפוגרומים שזעזעה את יהודי רוסיה בשנים 1881-1884 ציינה את ראשיתה של תקופת החירום בתולדות העם היהודי בעת החדשה."

ב- דרכי הפעולה שנקטו התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19 לקידום מטרותיהן הן:

- פיתוח תודעה לאומית- התנועות הלאומיות לצד הרומנטיקנים דאגו להאדיר את מורשת העבר של העם שלהם, על מנת לטפח את האחדות ותחושת הגאווה של כל לאום. לשם כך נאספו אגדות עממיות, סיפורי גבורה, נכתבו שירי הלל לטבע של הארץ וכדומה. כך עוררו התנועות הלאומיות את הרצון להיאבק למען התנועה הלאומית

- התארגנות בשלבים- כל התנועות הלאומיות באירופה התארגנו בשלבים ובכולן התנהל שלב של מאבק עממי אשר לרוב הגיע דרך רעיונות תנועת ההשכלה. המאבק העממי התנהל כנגד שליטים מקומיים וכנגד כוחות שמרניים אשר התנגדו לשלטון חדש.

דוגמא לדרכי פעולה שנקטה תנועה לאומית באירופה ניתן לראות בגרמניה אשר בה פעלו הרומנטיקנים לפיתוח תודעה לאומית. כך למשל, נאספו אגדות עם רבות ע"י האחים גרים. אגדות אלו שיקפו את האופי והעבר של העם הגרמני. ניתן לראות קו משותף בכל אגדות האחים גרים, לדוגמא: שלגייה, סינדרלה והיפייפיה הנרדמת כולן סבלו מאמא חורגת המנסה להשתלט על הממלכה, כל הסיפורים כללו יער עבות קסום ובכולן מגיע הנסיך וגואל את הנסיכה והממלכה מן הקללה הרעה שהוטלה עליהם.

דוגמא נוספת לתנועה הגרמנית עפ"י דפוסי ההגשמה של התנועות הלאומיות באירופה ניתן לראות בניסיון האיחוד "מלמטה" שנעשה ע"י העם הגרמני לאחר שנחשף לרעיונות תנועת ההשכלה בעקבות כיבושי נפולאיון. ניסיון זה נכשל עקב התנגדות האצילים, הנסיכים והמלוכה בגרמניה.

2. א. המגעים הדיפלומטיים של הרצל עם הסולטאן הטורקי (העות'מניים):

הרצל רצה להיפגש עם הטורקים כיוון שהם אלו אשר שלטו על ארץ ישראל, הארץ המועדפת על היהודים, הצעתו לטורקים הייתה שהיהודים ישלמו לסולטאן כסף רב תמורת צ'רטר להתיישב בארץ ישראל. כמו כן היהודים ייפתחו את הארץ וכך ירוויחו גם הטורקים. הרצל קיווה שהסולטן התורכי יסכים להצעתו כיון שהאימפריה התורכית הייתה בקשיים כלכליים. הסולטאן התורכי סרב מחשש להרגיז את ערביי ארץ ישראל. בנוסף הרצל נפגש עם הקייזר (קיסר) גרמניה, (וילהלם השני), הסיבה לכך הייתה שהקיסר הגרמני היה ידיד של הסולטאן הטורקי, והרצל האמין שהוא יעזור לשכנעו בדבר צ'רטר ליהודים. הצעתו לקיסר הייתה שהיהודים יקימו בישראל מדינה בעלת קשרים טובים עם גרמניה, יעזרו לה למכור מוצרים גרמנים. כמו כן, אם היהודים יעלו לא"י תיפסק האנטישמיות בגרמניה הקיסר הגרמני הסכים בהתחלה אך לאחר שהוא דיבר עם הסולטאן התורכי הוא שינה את דעתו.

ב. שני נימוקים לתמיכה בתוכנית אוגנדה עפ"י קטע המקור הם:

- "צורכי העם ההולך ומתקלקל גם בחומר וגם ברוח דורשים מקלט בטוח בכל מקום שהוא" ניתן לראות את החשש של התנועה הציונית מפני התבוללות העם היהודי ומכאן הרצון לקבל את הצעת אוגנדה.
- נימוק שני לקבלת הצעת אוגנדה היה העובדה שהצעה זו תהיה זמנית בלבד. היהודים יעברו לאפריקה באופן זמני בלבד עד אשר יקבלו צ'רטר לעלות לא"י " אפריקה תהיה לנו הפרוזדור (המסדרון) וציון לטרקלין (הסלון)". הצעת אוגנדה עוררה התנגדות גדולה בקרב התנועה הציונית מכמה סיבות:
- אין דבר כזה זמני- ברגע שיעבירו משפחות שלמות וימקמו אותן באוגנדה יהיה קשה מאוד לגרום להם לעבור פעם נוספת למקום חדש.
- לתנועה הציונית אין מספיק משאבים להעביר את היהודים לאוגנדה ולאחר מכן לארץ ישראל.
- הטיעון המכריע היה שאין מה לדבר מלכתחילה על אוגנדה כיוון שהתנועה הציונית ביום הקמתה הכריזה מפורשות שאך ורק א"י היא היעד.

פרק שני

3. רוב היהודים במאה ה-19 לא דיברו בגלותם עברית אלא שפות יהודיות אחרות כמו יידיש ולדינו, וכן את שאר שפות העולם. משימה חשובה של התנועה הציונית הייתה להשיב בארץ ישראל את העברית כשפת הדיבור ושפת התרבות של העם היהודי. זהו צד של חיזוק תודעה לאומית יהודית – חיזוק הקשר בין בני הלאום.

המשימה לא הייתה קלה שכן אנשי הישוב הישן, אשר למדו לימודי קודש, התנגדו לכך מפני שעברית הייתה שפת הקודש. בארץ ישראל פעלו אז, לצד בתי הספר של היישוב הישן שלימדו בעיקר לימודי קודש, בתי ספר נוספים של ארגונים יהודיים מאירופה: "כל ישראל חברים" מצרפת ו"עזרה" מגרמניה. בבתי ספר אלו הושם דגש על תכנים לאומיים, שפה וספרות עברית, היסטוריה, גיאוגרפיה ותנ"ך, לצד תכנים כלליים אך רק מעט משעות הלימוד היו בשפה העברית ורובן התנהלו בצרפתית או בגרמנית.

מלחמת השפות

אליעזר בן יהודה – מאנשי העלייה הראשונה שהתיישב בירושלים. אליעזר בן יהודה פעל למען הפיכתה של השפה העברית משפת תפילה לשפה מדוברת. למען מטרה זו הוא המציא מילים שהיו חסרות בתנ"ך (למשל משולש, עגבנייה, גרביים, אווירון) ופרסם אותם ב-"מילון הלשון העברית החדשה והישנה". הוא פעל גם להקמתו של "ועד הלשון העברית" הגוף שהוסמך לקבוע מילים חדשות (כיום זה נקרא האקדמיה ללשון). כמו כן הוא סייע בהקמת בתי ספר עבריים ובהקמת סמינר למורים (בית ספר למורים וגננות). בתחילה נתקל בן יהודה בקשיים והתנגדות לשימוש יומיומי בשפת הקודש. ההתנגדות לדבר עברית הייתה כל כך גדולה שזכתה לכינוי 'מאבק השפות'.

דוגמה ל'מאבק השפות' ניתן לראות כשהוקם בחיפה הטכניון- אוניברסיטה למדעים טכנולוגיים. ארגון "עזרה" הגרמני אשר תרם את רוב הכסף התעקש כי שפת ההוראה במוסד תהיה גרמנית לטענתם העברית אינה מתאימה ללימוד מקצועות טכניים ואין מספיק מורים המוכשרים לכך. המורים עצמם העדיפו ללמד בגרמנית בגלל מחסור במילים בעברית למונחים מדעיים (צלע, משולש). אליעזר בן יהודה ויחד אתו הסתדרות המורים פתחו במאבק ציבורי נרחב על מנת לשנות את שפת הלימוד בטכניון ובכלל במערכת החינוך של הישוב העברי. במשך שבועות נערכו הפגנות רבות, פורסמו מאמרים והתנהלו וויכוחים סוערים בקרב הישוב העברי בארץ ישראל. אפילו נערכו דיונים על הנושא בקונגרס הציוני האחד עשר. רק לאחר פרסום מילים מתאימות במילון וכתבת ספרי לימוד חדשים בעברית, ניצחה העברית והקימו מוסדות חינוך אשר שפת ההוראה בהם הייתה עברית בלבד והעברית הוצמדה לשמם: בית הספר הריאלי העברי בחיפה; הגימנסיה העברית הרצליה בתל-אביב; בית המדרש העברי למורים והאוניברסיטה העברית בירושלים.

ב. מאפיינים נוספים המלכדים את בני אותו הלאום ויוצרים תחושת ייחוד ואחדות הם :

- **תרבות - פולקלור** – לכל עם יש תרבות משלו שכוללת מנהגים, חגים, לבוש, מאכלים, שירים, ריקודים. המנהגים מאחדים את כל העם ומייחדים אותו (מבדילים אותו מעמים אחרים). התרבות מבוססת על מנהגים שעברו מדור לדור.
- **היסטוריה** – עבר משותף. חברי הלאום גאים בעבר שלהם. ההיסטוריה המשותפת מהווה גורם מאחד ומגבש המצדיק את הצורך בטרטוריה משלהם. כך למשל אבות האומה – לכל עם ישנן מספר דמויות, אנשים חשובים, שיצרו את העם, הנהיגו אותו בעבר או איחדו את העם.
- **טרטוריה** – זיקה לשטח מסוים אשר מקשרים אותו לעבר של העם על ידי סיפורי כיבוש, שירים, גיבורים מקומיים. הלאומיות – הרגשת השייכות, גורמת לשאיפה הלאומית להיות עצמאיים במדינה משלהם.
- **סמלים משותפים** – דגל, סמל המדינה, המנון. הסמלים מבוססים על משהו המייחד את הלאום ומדגישים משהו השייך ללאום זה.

4.4. המצב בגרמניה ערב האיחוד

גרמניה הייתה מפוצלת ליותר מ-300 **נסיכויות** קטנות, שהחזקות בהן היו **אוסטריה ופרוסיה**. הלשון המדוברת בכל השטחים הייתה גרמנית והברית בין הנסיכויות הייתה **ברית מרצון** וכל נסיכות יכלה לעזוב את הברית. בין הנסיכויות עצמן נהגו הגרמנים לשלם נכס האחת לשנייה וכל נסיכות נתפסה כעצמאית לחלוטין עד כדי כך שלכל נסיכות היה מטבע משלה. נפוליון, הקיסר הצרפתי, כבש את הנסיכויות הגרמניות וצמצם אותן באופן משמעותי. הוא מביא את רעיונות ההשכלה והמשכילים הגרמנים יוצאים בקריאה לכל הנסיכויות להתאחד תחת שלטון אחד שבראשו יעמוד מלך פרוסיה (הנסיכות החזקה ביותר בגרמניה מבחינה צבאית וכלכלית). למרות התמיכה של העם הגרמני, לא יצא איחוד זה לפועל כיוון שהנסיכים התנגדו לכך. אם כך – ניסיון איחוד מלמטה נכשל.

ב- התנועה הלאומית באירופה יצרה שינויים במפה המדינית של אירופה, דוגמא לכך ניתן לראות בהקמת האימפריה האוסטרית לאחר שזו סולקה מן הברית הגרמנית. דוגמא נוספת ניתן לראות בהתמוטטות ההדרגתית של האימפריה העות'מאנית אשר בסופו של דבר חולקה בין מעצמות שונות.

שינוי חברתי שנוצר בעקבות הופעת הלאומיות הוא חיזוק מסגרות ההשתייכות ויצירת מוקדי זהות חדשים לבני אדם אשר הולידו לאומיות ותחושת שייכות של כל עם ועם למדינה בה הוא חי. המהפכה הצרפתית גם היא השפיעה על הלאומיות ועל תחושת השייכות בכך שבמדינות הדמוקרטיות החדשות הרגישו האזרחים שהמדינה שייכת להם.

פרק שלישי

5. א. גורמים לעלייתו של עזרא מבבל הם:

- עזרא נשלח ע"י הקהילה היהודית בבל לאחר הצהרת כורש אשר אישרה לעם היהודי לחזור ליהודה.
- עזרא עצמו שאף להגיע לארץ ישראל ממניעים דתיים כיוון שהיה אדם מאמין, עזרא הגיע מתוך כוונה להקים מחדש את בית המקדש.

אחד מהישגיו המשמעותיים של עזרא היה: הנחלת לימודי תורה לעם היהודי על מנת שידע העם לשמור על המצוות. העובדה שעזרא פתח את לימודי התורה לכל המעוניין הובילה בהמשך ליצירת מעמד חברתי חדש ביהודה- תלמידי החכמים. בכך תרם עזרא בעוד צעד משמעותי להפיכת החברה היהודית לחברה שיוניית יותר בה כל אחד יכול להתקדם בלימוד תורה ללא קשר למוצאו, או להיותו כהן.

ב. סמכויותיו של נחמיה:

- נחמיה נשלח ליהודה כפחה (שליט מטעם הפרסים) על יהודה. בכך הוא היווה את הסמכות העליונה ביהודה מטעם השלטון הפרסי.
- נחמיה הגיע עם סמכויות גם מטעם הקהילה היהודית אשר שמעה שמועות מדאיגות על מצב החברה ביהודה.
- לנחמיה היו סמכויות שיפוט הן מטעם הקהילה היהודית והן מהיותו הנציג העליון מטעם הפרסים.
- נחמיה קיבל צבא קטן אשר עליו היה אחראי כפחה.

הישגיו של נחמיה ביהודה:

- בניית חומה סביב העיר ירושלים אשר שימשה לצורכי הגנה ולצורכי שמירת שבת.
- גירוש הנשים הנוכריות עימן נישאו אצילי יהודה.
- ביטול חובות העניים ואיסור על החזקת עבדים יהודים.
- חידוש הברית בין העם לה' בטקס אמנה גדול ומרשים.

6. א. מדיניות השלטון העקיף (מלך חסות) :

מה זה מלך חסות? מלך ששולט בעזרה (בחסות) של מישהו חזק ממנו שממנה אותו למלך אך גם יכול להדיח אותו בכל רגע. במקרה של הורדוס, הוא מלך בחסות הרומאים. מקור כוחו היה מרומא, ותלות זו הכתיבה לו מדיניות אשר השניאה אותו עוד יותר על העם היהודי. מדוע העדיפו הרומאים מלך חסות שייצג אותם (שלטון עקיף) ולא שלטון ישיר של נציג רומאי (נציב)? כאשר האוכלוסייה המקומית הייתה עוינת, העדיפו הרומאים לשלוט על האוכלוסייה בשלטון עקיף על ידי מינוי שליט מקומי שמצד אחד יהיה מחויב להם ומצד שני, יהיה מקובל על התושבים המקומיים, יכיר את ההרגלים, המסורת, התרבות והדת של העם עליו הוא שולט. בדרך כלל המלכים אשר מונו בחסות הרומאים התקבלו על ידי העם עליהם שלטו- הרי תמיד עדיף מישהו מתוך העם שינהל את העניינים מאשר אדם זר.

ב

עשר שנים לאחר מותו של הורדוס נעשתה יהודה לפרובינציה רומאית תחת שלטון של נציב רומאי. יהודה עברה לשלטון ישיר של האימפריה הרומאית וכך מתחיל שלב חדש ביחסי היהודים עם האימפריה הרומאית. יהודה נחשבה לפרובינקיה בעייתית עם אוכלוסייה מרדנית ולכן הגיעו לכאן נציבים בני המעמד הבינוני מרומא אשר מונו ישירות על ידי הקיסר. הנציבים קיבלו צבא של חיילים נוכרים שהורכב מן הנוכרים שחיו ביהודה ובמקרה חירום הזעיקו את הלגיון שישב בסוריה. תפקידם המרכזי של הנציבים היה לשמור על הסדר ולגבות מיסים.

מאפייני מדיניות השלטון הישיר של רומא כללה :

- עושק : רוב הנציבים עשקו את יהודה. בתקופת הנציבים הלך וגבר עול המיסים על תושבי יהודה כיוון שהם גבו מיסים גבוהים, העבירו לרומא את חלקה ושמרו לעצמם את השאר. הם החרימו קרקעות ורכוש והמצוקה הכלכלית של היהודים הלכה וגברה.

- תמיכה בנוכרים : תקופת הנציבים הייתה קשה לתושבי יהודה לא רק בגלל המיסים הכבדים אלא גם בגלל החיכוכים עם התושבים הנוכרים אשר זכו לגיבוי מצד הנציבים. הנוכרים הרשו לעצמם להציק ליהודים ולהתגרות בהם כיוון שידעו שהנציבים תמיד יצדדו בצד שלהם.

- פגיעה בדת היהודית : הנציבים היו אלו אשר מינו את הכוהנים הגדולים ובכך הם פגעו קשות ביהודים וביהדות. הם גם שמרו על בגדי הטקסים של הכוהנים והעבירו להם אותם רק בחגים. כמוכן שהם מינו כוהנים שתמכו בשלטון הרומאי ובכך פגעו קשות בעם. בנוסף, כדי למנוע מהומות בשלושת הרגלים הוצבו חיילים רומאים עם נשק באולמות בית המקדש. כאשר הגיעו עולי הרגל לבית המקדש, נהגו החיילים ללעוג להם והשמיעו הערות מעליבות על מנהגי היהודים.

7. א. חשיבות בית המקדש בתחום הדתי: מבחינת העם היהודי בית המקדש היה ערוץ תקשורת ישיר לה'. עפ"י דרישתו של ה' ניתן היה להקריב לו קורבנות אך ורק בבית המקדש ואך ורק ע"י הכהנים. עובדה זו הפכה את בית המקדש למרכז הדת היהודית ולמרכז ההנהגה היהודית אשר בראש עמד בכיר העובדים בבית המקדש- הכהן הגדול.

חשיבות בית המקדש בתחום הכלכלי- חברתי: 3 פעמים בשנה עפ"י התורה צריכים היהודים לעלות לרגל לירושלים, אירוע זה הפך להיות גורם מגבש ומשמעותי לחברה ביהודה, משפחות נפגשו, עסקאות נחתמו, שידוכים נעשו וכדומה. העלייה לרגל וההתכנסות סביב ירושלים למשך מס' ימים תרמה רבות לגיבוש העם היהודי, ובמיוחד לתושבי יהודה עצמם.

מבחינה כלכלית החשיבות של העלייה לרגל לבית המקדש הייתה גדולה ועזרה לפרנס את תושבי ירושלים והסביבה. בנוסף, היווה בית המקדש מאין בנק לכל הם היהודי בארץ ובגולה. בבית המקדש נאספו כל התרומות של יהודי הגולה ובתוכו היו מחסנים לתבואה ומזון אשר שימשו את העם בעתות מצוקה, כגון: בצורת, מלחמה, חלוקה לאלמנות ויתומים וכדומה.

ב. לאחר חורבן בית המקדש הרגיש העם היהודי תחושת ייאוש אשר נבעה בעיקר מהעובדה שהעם הרגיש נטוש ע"י אלוקים וללא שום דרך לתקשר עם האל כיוון שאין יותר איפה להקריב קורבנות. חכמי יבנה בהנהגת ריב"ז השכילו להעלות את מעמדו של בית הכנסת בקרב העם היהודי. בית הכנסת הוגדר כ"מעט מקדש" ז"א קדוש כמעט כמו בית המקדש. חשיבות התפילה עלתה ומכאן גם חשיבות בית הכנסת כמקום תפילה ליהודים. למעשה, נחליף בית הכנסת את המקדש לא רק מבחינה דתית אלא גם, מבחינה חברתית- יהודים רבים נהגו ונוהגים עד ימינו להיפגש על בסיס יומיומי בבית הכנסת ולא תמיד לצורכי תפילה בלבד אלא גם להעברת הזמן בנעימים.

פרק רביעי

8. א. לפי חוקי האסלאם היה ליהודים מעמד מיוחד בממלכה המוסלמית כבני חסות. המוסלמים ראו ביהודים כממשיכי מסורת דתית והכירו בהתגלות של ה' למשה. מכאן האיסלאם מתייחס ליהודים וליהדות בכבוד והם נהנו מחופש פולחן, כל עוד שילמו מס מיוחד להם. יהודים זכו למעמד משפטי זה שכן המוסלמים ראו בהם בתור אלו שקיבלו את הכתר, כלומר זכו להתגלות אלוהית אמיתית טרם זמנו של מוחמד. במסגרת מעמד זה הם זכו להגנת השלטונות והם נהנו מחופש פולחן בניגוד לעובדי אלילים, העליונות המוסלמית על בני החסות באה לידי ביטוי באיסורים שונים כגון: הקביעה שהמסגדים צריכים להיות גבוהים יותר מבתי הכנסת ונאסר על יהודי לרכב על סוס (חלק מתקנות עומאר).

ב. תושבי הערים החלו לקבל בהדרגה אוטונומיה והחלה תקופה שבה אנשים הפכו לחופשיים אם שהו בעיר תקופה של שנה ויום. העיר עצמה כבר לא היתה רכושו של האדון והאנשים היו כפופים לחוקי העיר עצמה.

9. א. מעמד האישה בעיר המוסלמית היה נחות ביותר וללא שום זכויות. הגבר הוא אשר שלט במשפחה ויכול היה לגרש את אישתו מביתם אף ללא הסכמתה. גבר יכול היה לשאת מספר נשים ובבית הדין עדותה של האישה המוסלמית לא השתוותה לזו של הגבר.

ב. חלק מזכויות העבדים כלל אפשרות לחסוך כסף להחזיק ברכוש אישי וגם לעשות עסקים, כמו כן רשאים היו העבדים לשאת אישה. במסגרת ההגבלות על העבדים הוא לא יכול היה למלא תפקיד רשמי בחיים הפוליטיים ולא יכול היה לכהן בשום תפקיד דתי בעיר המוסלמית.

10. א. הפעילות המתוארת בקטע קשורה בתרגום של כתבים יוונים המו למשל אריסטו ופילוסופים יוונים אחרים לשפה הערבית, בכך ניתן לראות את הפריחה התרבותית בבגדד. כמו כן, ספרי רפואה ומתמטיקה תורגמו גם לערבית ומילים יווניות נכנסו לשפה הערבית. גורם נוסף שסייע לפריחת התרבות והמדע בבגדד קשור לפעילותו של החליף אל-מאמין אשר ייסד בבגדד את "בית חוכמה" אשר נועד לשמש כספרייה, מוסד לתרגומים, ומצפה כוכבים שבו פעלו אסטרונומים ואסטרונומים.

ב. הרב סעדיה גאון נולד במצרים והתגלה כאדם מוכשר ביותר, הוא מונה לגאון של ישיבת סורא, על מנת לשקם את מעמדה המתדרדר של ישיבה זו. לתפקיד הוא נבחר בשל חוכמתו ואישיותו. רס"ג עסק בכתיבת יצירות ספרותיות רבות בתחומים שונים, כגון: הלכה, פילוסופיה ודת. דוגמא לספר אשר כתב הוא ספרו "אמונות ודעות" ספר פילוסופיה זה נכתב בערבית וניכרת בו השפעה של התרבות היוונית לצד תנועות כאלו ואחרות אשר ניסו למצוא הסברים לכתבי הקודש המוסלמים. ספר זה השפיע רבות על המחשבה היהודית של ימי הביניים.

11. א'+ב' תשובה כמו בשאלה 8

12. א. כדי שאישה תזכה במעמד של אזרחית העיר היה עליה להחזיק בנכס, הנשים לא הורשו ליטול חלק בחיים הפוליטיים של העיר או ללמוד באוניברסיטה. עפ"י חוק גבר היה יכול להכות את אשתו והנשים נישאו על פי שיקולים של המשפחה ולא על פי שיקולים אישיים. ככל שהמעמד החברתי של האישה היה גבוה יותר כך גיל הנישואים שלה היה צעיר יותר. נשים יכלו לרשת את רכוש אביהן לפי קרובי משפחה אך לא לפני זכותם של הבנים.

ב. היהודים קיבלו מעמד משפטי מיוחד טוב יותר ממעמדם של האיכרים באירופה, וכמעט שווה לשאר תושבי העיר. הם חיו באזורים נפרדים וזכויות יתר נתנו ליהודים ע"י האליטות השולטות בעיר. ברוב הערים הנוצריות העדיף המיעוט היהודי להתבודד ולהתבדל מהרוב הנוצרי. בפראג. מאחר והדת הנוצרית קיבלה את הדת היהודית כדת מוכרת קבעו אבות הכנסייה שאסור לפגוע פיזית ביהודים. יחד עם זאת, מאחר והיהודים נתפסו כרוצחי ישו וככופרים במשיחיותו השתדלו הנוצרים להזכיר זאת ליהודים על בסיס יומיומי בפגיעה בזכויותיהם. כך למשל ליהודים אסור היה להשתלב במקומות עבודה שונים ואסור היה להם לרכוש קרקעות או לגור באזורים שונים על פי שיקול הכנסייה. מבחינה משפטית נחשבו היהודים לעבדי האוצר כלומר רכושו של המלך.

בכל עיר ניתנו ליהודים פריווילגיות שונות על פי צרכי העיר.

13. א. הסיבות לגירוש היהודים מפראג נבעו ראשית : משנאה על רגע דתי. כמו כן, שנאו את היהודים על כך שעסקו בהלוואות בריבית (מקצוע אשר אושר ליהודים אך לא לנוצרים) בנוסף לכל אלה בשנת 1541 פרצה שריפה בעיר פראג שבה האשימו את היהודים. למרות כל אלו הורשו בסופו של דבר היהודים לחזור לעיר בעקבות חשיבותם כמקור הכנסה לעיר .

ב. עיקר עיסוקם של היהודים נבע מהגבלות שהוטלו עליהם ע"י הכנסייה. מאחר ולנוצרים אסור היה לעסוק בהלוואה בריבית, השתלטו היהודים על תחום זה . כך נוצר מצב שיצא ליהודים שם רע כרודפי בצע וחמדנים. בנוסף הורשו ליהודים לעסוק אך ורק במסחר זעיר ובמקצועות שונים כמו סנדלרים ומייצרי זכוכית בתוך הגטו עצמו. אחד המקצועות הבודדים אשר אושרו ליהודים היה מקצוע הרפואה.